

Sekcja: bezpieczeństwo ekonomiczne

Babets I. G.

*dr hab., profesor Wydziału Ekonomii i Bezpieczeństwa Gospodarczego,
Lwowski Państwowy Uniwersytet Spraw Wewnętrznych
m. Lwów, Ukraina*

BEZPIECZEŃSTWO ENERGETYCZNE I JEGO ROLA W KONCEPCJI ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU REGIONU

Realizacja celów zrównoważonego wykorzystania zasobów zgodnie z koncepcją stałego rozwoju wiąże się z możliwością optymalizacji potencjału energetycznego regionu i zapotrzebowania na surowce energetyczne. Zgodnie z tym, wystarczalność własnej energii określa przewagę konkurencyjną terytorium i jego względną niezależność od dostaw zewnętrznych. Z innej strony, zabezpieczenie w energię może być zarówno jak zaletą tak i wadą, co powoduje nieefektywne struktury sektora gospodarczego w regionie, tworząc korzystne warunki dla rozwoju przemysłów energochłonnych.

Z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju niedobory energii powinny być traktowane nie tylko jako negatywny czynnik w gospodarce regionalnej. Według teorii międzynarodowej konkurencyjności M. Portera, brak jakiegokolwiek czynnika produkcyjnego pobudza przedsiębiorstwa do zwalczania tego zagrożenia poprzez wsparcie innowacyjności. W tym przypadku, pokonanie zagrożenia niedostatecznej podaży energii możliwe jest poprzez obniżenie energochłonności produkcji i wprowadzenie technologii energooszczędnych, co z kolei powinno doprowadzić do zrównoważonego rozwoju i bezpieczeństwa energetycznego regionu. Wraz ze wzrostem efektywności ekonomicznej kompleksu przemysłowego, wykonanie kryteriów zgodności bezpieczeństwa energetycznego poprawia stan środowiska.

Bezpieczeństwo energetyczne jest warunkiem zrównoważonego rozwoju regionu. Przy tym na poziom bezpieczeństwa wpływają zagrożenia wynikające z: nieskutecznego zarządzania dostaw energii; nadmiernego osłabienia środków trwałych przedsiębiorstw sektora paliwowo-energetycznego oraz sieci dystrybucji energii elektrycznej, gazu i ciepła; niedostatecznego finansowania zakładów energetycznych w regionie; braku środków na modernizację i rozbudowę obiektów energetycznych i infrastruktury dostaw energii.

Jednak rozwój sektora energetycznego i eksploatacja obiektów energetycznych stają się źródłem zagrożeń dla zrównoważonego rozwoju w regionie, gdyż zużywają zasoby nieodnawialne (ropa, gaz, węgiel) i zanieczyszczają atmosferę. Ponadto rozbieżność pomiędzy ceną i jakością usług przedsiębiorstw sektora energetycznego negatywnie wpływa na poziom życia mieszkańców, zwiększając napięcie społeczne.

Ponadto, bezpieczeństwo energetyczne jest związane z innymi komponentami bezpieczeństwa, które z kolei określają poziom zrównoważonego rozwoju regionu i jego bezpieczeństwa ekonomicznego. W szczególności bezpieczeństwo naukowe i technologiczne określa zdolność przedsiębiorstw i organizacji regionu opracowywać i wprowadzać nowe technologie, w tym energooszczędne.

Terminowe i wystarczające udzielanie przedsiębiorstwom przemysłowym źródeł energii ma wpływ na poziom bezpieczeństwa przemysłowego w regionie, od którego bezpośrednio zależy ekonomiczny element zrównoważonego rozwoju.

Bezpieczeństwo energetyczne regionu – jest to stan regionalnego sektora energetycznego, który umożliwia osiąganie interesów regionu w oparciu o zmniejszenie zagrożeń dla rozwoju sektora energetycznego poprzez modernizację przedsiębiorstw przemysłowych, wprowadzanie energooszczędnych technologii, dywersyfikację źródeł energii, i tym samym zmniejszenie wpływu na środowisko.

W celu określenia poziomu bezpieczeństwa energetycznego na szczeblu regionalnym używa się indeks integralny. Z listy wskaźników, przewidzianych w wytycznych [1; 2], zalecamy wybrać wskaźniki, które odzwierciedlają cechy regionalne kompleksu paliwowo-energetycznego i podlegają regulacji przez władze lokalne. W związku z tym bezpieczeństwo energetyczne regionów oceniamy stosując następujące parametry: energochłonności produktu regionalnego brutto (GRP), kg paliwa na 1 UAH GRP (poniżej 0,2); udział dominujących zasobów paliwa w całkowitym zużyciu zasobów energetycznych, % (maksymalnie 30%).

Według naszych obliczeń, w 2013 roku najniższą efektywność energetyczną zaobserwowano w obwodzie Donieckim – energochłonność GRP była 0,206 ton standardowego paliwa (t s. p.) na 1000 UAH i przekroczyła wartość progową wskaźnika (tab. 1). Przy tym udział paliwa dominującego (węgiel) w całkowitym zużyciu zasobów energetycznych również przekroczył próg i wyniósł 77,8%. Ta rozbieżność głównych wskaźników i kryteriów bezpieczeństwa doprowadziły do najniższego poziomu bezpieczeństwa energetycznego w obwodzie Donieckim wśród regionów Ukrainy.

Najwyższa wartość integralnego wskaźnika bezpieczeństwa energetycznego była obserwowana w Kijowie (0,788) i Sewastopolu (0,788). W tych miastach w 2013 r. energochłonność GRP była najniższa między regionami i wyniosła odpowiednio 0,022 i 0,033 ton standardowego paliwa. Wysokie bezpieczeństwo energetyczne również jest cechą charakterystyczną dla obwodu Chersońskiego (0,608), gdzie energochłonność GRP była niska (0,048).

Tak więc można stwierdzić, że pomimo wysokiego udziału paliwa dominującego w całkowitym zużyciu zasobów energetycznych w tych regionach, wysoki poziom bezpieczeństwa energetycznego jest spowodowany przede wszystkim niską energochłonnością GRP.

Tabela 1

**Wskaźniki wartości i integralny wskaźnik bezpieczeństwa energetycznego
regionów Ukrainy w 2013 roku**

Obwód	Energochłonność GRP, kg paliwa/ 1 UAH	Udział dominujących zasobów paliwa w całkowitym zużyciu zasobów energetycznych, %	Integralny wskaźnik bezpieczeństwa energetycznego
AR Krym	0,056	71,0	0,520
Winnicki	0,130	57,3	0,344
Wołyński	0,051	65,3	0,580
Dniepropietrowski	0,107	58,3	0,376
Doniecki	0,206	77,8	0,251
Żytomierski	0,053	70,5	0,521
Zakarpacki	0,051	63,8	0,569
Zaporoski	0,124	65,1	0,330
Iwano-Frankowski	0,184	70,4	0,262
Kijowski	0,083	48,9	0,481
Kirowogradski	0,050	59,2	0,577
Ługański	0,193	63,2	0,296
Lwowski	0,074	59,8	0,460
Mikołajowski	0,063	69,4	0,485
Odeski	0,057	75,0	0,504
Połtawski	0,074	80,5	0,417
Rówieński	0,078	71,1	0,418
Sumski	0,068	79,8	0,433
Tarnopolski	0,068	73,3	0,451
Charkowski	0,094	46,2	0,454
Chersoński	0,048	59,1	0,608
Chmielnicki	0,067	61,3	0,486
Czerkaski	0,106	75,4	0,345
Czerniowiecki	0,060	66,9	0,505
Czernihowski	0,071	56,5	0,483
<i>m. Kijów</i>	<i>0,022</i>	<i>74,3</i>	<i>0,788</i>
<i>m. Sewastopol</i>	<i>0,033</i>	<i>69,3</i>	<i>0,788</i>

Obliczone według: [3, s. 58]

Regiony Ukrainy znacznie różnią się w ilości i jakości zużywanych zasobów energetycznych. Największymi odbiorcami energii w 2013 r były obwody Doniecki (zużycie zasobów energii na jednego mieszkańca wynosi 7,65 t s. p.), Dniepropietrowski (4,81 t s. p.) Ługański (4,80 t s. p.), Iwano-Frankowski (4,38 t s. p.), Zaporoski (3,8 t s. p.), Kijowski (3,22 t s. p.). Przy tym istnieją różnice regionalne w strukturze zużycia surowców energetycznych.

Głównym źródłem energii w obwodzie Donieckim jest węgiel, którego udział w całkowitym zużyciu energii wynosi 77,8%, a dla m. Kijów - gaz ziemny (74,3%).

Taka sytuacja w sektorze paliwowo-energetycznym w pewnym stopniu wpływa na stan ekologicznego bezpieczeństwa regionów. Lokalizacja energochłonnych gałęzi przemysłu (hutnictwo, produkcja niemetalicznych produktów mineralnych i środków chemicznych) w dużym stopniu zależy od obecności lokalnych i wygody dostarczania importowanych surowców energetycznych. W związku z tym koncentracja przemysłu ma negatywny wpływ na środowisko naturalne oraz zrównoważony rozwój regionu.

Literatura

1. Наказ Міністерства економіки України від 02 березня 2007 р. № 60 «Про затвердження методики розрахунку рівня економічної безпеки України» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.expert-ua.info/document/archivepa/law5xwqoi/index.htm>.

2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року № 1277 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.

3. Україна у цифрах 2013. Статистичний збірник [Текст] / за ред. Осауленка О.Г. – К.: Державна служба статистики України, 2014. – 240 с.